

A társadalomtudományok képviselőite a Magyar Tudományos Akadémián

A GAZDASÁG- ÉS JOGTUDOMÁNYOK OSZTÁLYA (IX. OSZTÁLY) BEMUTATKOZÁSA ELÉ

Török Ádám

az MTA rendes tagja, az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztályának elnöke
torokadam@yahoo.com.

A Magyar Tudományos Akadémia számára sokáig nehézséget jelentett a szellem-, illetve a társadalomtudományok egyre gyorsabb diverzifikációjának nyomon követése. A közgazdászok, a jogászok, a szociológusok, a politológusok, a regionális tudomány kutatói, a hadtudósok, a demográfusok, a statisztikusok és még legalább öt diszciplína képviselői a hetvenes évek elejéig különféle tudományos osztályokhoz tartoztak az Akadémián (főképpen a filozófiai és történettudományok osztályához, de kisebb részben például az agrártudományok, illetve töredékekben a műszaki tudományok osztályához is).

Már régóta nyilvánvaló volt, hogy ezek a tudományok külön szervezeti keretet érdemelnének, de a külön IX. Osztály csak 1973-ban jött létre. Jelenleg azok a tudományterületek

tartoznak ide, amelyek a gazdaság és társadalom működését, szabályozását, szerkezetét és irányítását vizsgálják, és általában erősek az empirikus elemeik. Ezek a szorosabb értelemben vett *társadalomtudományok*, amelyeket ma már feltétlenül meg kell különböztetnünk a *bölcsészeti* vagy *szellemtudományoktól*, mert elsősorban a jelennel foglalkoznak, általában – bár nem mindig – erős gyakorlati érdeklődéssel. Közös bennük az is, hogy tartalmilag (de szervezileg nem feltétlenül!) szorosabban kapcsolódnak a kormányzati munkához, mint mondjuk az irodalom-, a nyelvtudomány, a történettudomány számos ága vagy a kognitív tudományok.

A Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya 2007 őszén tizennyolc akadémiai bizottságot fog össze, s legfontosabb szervezeti és tartalmi

sajátossága a *sokszínűség*. Noha mindegyik ide tartozó tudományterület valamilyen közelítésben a társadalom működésével foglalkozik, erős szemléleti és módszertani különbségek is vannak közöttük. Erre célszerű az egymástól tartalmilag viszonylag távol álló két nagy tudományterület, a közgazdaság- és gazdálkodástudomány, illetve az állam- és jogtudomány világából venni példát. A példa talán önkényes lesz és tartalmilag esetleg vitatható az egyik vagy a másik terület felől, de fő célja az említett szemléleti és módszertani eltérések világos megjelenítése.

Tételezzük fel, hogy a világgazdasági kényszerek miatt, a közgazdasági racionalitás alapján egy kormányzatnak gazdasági konszolidációs programot kell kidolgoznia és végrehajtania. Egy ilyen program a közgazdaságtudomány és – esetleg – más társadalomtudományok (például a politikatudomány, a regionális tudomány vagy a szociológia) eszközeinek és eredményeinek felhasználásával készül el, viszont nem feltétlenül számol alaposabban a jogi normákkal. A program megvalósításakor azonban eszközeit és céljait szükségszerűen alá kell vetni a jogi normakontrollnak, amiből gyakran az derül ki, hogy a gazdasági értelemben optimálisnak tekintett intézkedéscsomag a jog szempontjából távolról sem az. Ilyenkor hosszas egyeztetésekre van szükség a kétfajta szemlélet és eszköztár közötti jó kompromisszum megtalálásához, és a két tudomány sokban eltérő értékei, illetve eszközei között gyakran csak fáradságos aprómunkával lehet leküzdeni a távolságot.

A IX. Osztály szakmai bemutatkozásának előkészítésénél szándékosan a sokszínűség bemutatására helyeztük a hangsúlyt. Ezért az osztályhoz tartozó területeken folyó kutatásokat háromféle műfajú tanulmány fogja ismertetni. A közgazdaságtudomány és a szociológia területéről néhány különösen érdekes és aktuális témát választottunk elemzésre, tehát itt kevésbé az összkép felvázolása, mint inkább egyes súlypontok kiragadása volt a cél. Jogász kollégáink rövidebb cikkekben tekintik át az egyes fontosabb jogi diszciplínák fejlődését és jelenlegi fő irányait. Az osztályon önállóan később megjelent („fiatalabb”), máris komoly eredményekkel büszkélkedő, ám a magyar köztudatban kevésbé ismert tudományterületekről pedig átfogó tartalmi ismeretet olvashatunk.

A Magyar Tudományos Akadémia IX. Osztálya a magyar tudomány és tudományoság fejlődésének irányairól és szervezeti kereteiről folyó heves viták idején különösen bízik abban, hogy a korszerű magyar társadalomtudományi kutatások jelentőségét a kormányzati és az akadémiai irányítás nemcsak szavakban ismeri el. Pénzügyi és szervezeti értelemben egyaránt szükséges lenne reálisan értékelni e sokszínű és egymással néha baráti szakmai vitákban álló területek fontosságát az ország világgazdasági felzárkózásának gyorsítása, további intézményi korszerűsítése és versenyképességének növelése szempontjából.

Kulcsszavak: *társadalomtudomány, társadalomkutatás, módszertan*